

הג"ר יהושע י. נויבירט שליט"א
בעל "שמירת שבת כהלכתה" - בית וגן ירושלים

סימן קכ

בנוסף הברכה הרביעית בשבת ר"ח

על נוסח התפילה לגבי ראש-חודש שחל בשבת בתפילת אחת יצא, שמשינו מנוסח התפילה של שנת רגילה ולא מוזכרים כלל בענין קדשנו במצותין וכו'. חפשי ומלאמי נרמזים בסדר התפילות שלו, והוא מזכיר תפילה זו, וכן מלאמי בסידורים של אחינו בני הספרדים. אחרי זה חפשי באחרונים ומלאמי בערוך השלחן סי' טכה טע' ג, שאמנם מתפלה על הנוסח שלנו, "ולא מלאמי מי שהעיר בזה".
רצוי שגדולי ישראל שליט"א יתנו את דעתם בזה.

נוסח התפילות חז"ל חיקנו, עזאל וביט-דינו, והיינו משום שלא כל אחד ידע לדבר כל צורכו לפני רבש"ע בלשון אחת אלא בשיבוש (לשון הרמזים" ריש ה' תפילה).
בב"א המגיס וכן צמים נוראים נצרכה רביעית אחרת מבקשים: קדשנו במצותין וכן חלקנו בתורתך, שנענו מטובך ושמחנו בישועתך, וטור לנו לעבדך נאמת. גם בשבתות אחרות מבקשים בקשה זו נצרכה הרביעית של תפילת העמידה. אי לואת יש להמפלה

אחרי קבלת המאמר הנ"ל הודמן לדינו מן השמים המאמרים והמכתבים שפורסמו בירחונים שונים והגנו מפרטמים אותם בזה. ואי"ה בקובץ הבא נקוד לפרסם עוד בענין הזה מתגובות הקוראים.

ראה בקובץ יד עמ' רל"ה דעת מרן הגרש"ז אורבאך זצוק"ל ובקובץ טז-יז עמ' ת"ס דברי מרן הגר"ש אלישיב

הרב ישראל משה פרוימוביץ
ירושלים תו"ב.

עוד בענין הנ"ל

פורסם בקובץ "מעין התורה" בטאון תלמידי ישיבת פרשבורג שיו"ל בבני-ברק בשנים תשל"ג-ו. מאמר זה פורסם בגיליון כ"ה-טבת תשל"ה.

אולם כשחל שבת נר"ח נשמט נוסח זה בתפלת מוסף ובמקומה איכא בסידורים שלנו: או"א רצה נא במנוחתינו וחדש עלינו ציוס השבת הזה את החודש הזה לטובה ולצרכה וכו' עד וחוקי ראשי חדשים להם קבעת וחותם בא"י מקדש השבת ישראל וראשי חדשים. ואריך להבין אמאי נשמט נוסח זה בשבת נר"ח, שאנו אומרים בכל שבתות השנה, ומה מקורה?
ונקדים במקורה של תפלה זו, בטור או"ח ריש סימן רס"ח כ' ועומדין להמפלל ואומרים אבות וגבורות וקדושת היום כדמות החול בלא תוספות ובלא גירוע ולא כדרך עמרם שכתב בשבת צין בערבים ושחרית ומוסף ומנחה מזכיר במגן כך רצה והנחל

נוסח התפלה בתפלת העמידה (שמונה עשרה) של שבת הוא ג' ברכות ראשונות וג' אחרונות וברכה נאמנע, הנקראת בספרי הפוסקים ברכה רביעית. וברכה זו אנו אומרים בכל תפלות שבת וזה נוסחאה המופיע בסידורים שלנו: או"א רצה נא במנוחתינו קדשנו במצותין וכן חלקנו בתורתך שנענו מטובך ושמח נפשנו בישועתך וטור לנו לעבדך נאמת והנחילנו ה"א נאהבה וצלון שב"ק וינוחו צו ישראל מקדשי שמך בא"י ממקדש השבת, ע"כ. ולפי גירסאות מקומות ישנם איזה שינויים, וכן כשחל שבת נר"ח, יוכ"פ או יו"ט אנו אומרים נוסח זה בתוספת קדושת היום נצרכה הרביעית.

שבת לצניהם למנוחה למען שמו באהבה וכו' ע"כ. והצ"ח שם בסוד"ה ועומדין, דאע"ג דאיכא קצת טעם להוסיף שאלה צרכות אבות וכו' מ"מ כיון דשאלה זו קבועה באמצע לומר או"א רצה נא במנוחתינו והנחילנו זו שבת קדשך וינחונו בו ישראל מקדשי שמך א"ל לשאלו עוד באבות עכ"ל, והטור שם כ' עוד שם ואומר ש"ן ברכה אחת מעין שבת והוא מגן אבות בדברו ואו"א רצה נא במנוחתינו וחותם בא"י מקדש השבת ע"כ. (איירי בתפלת ערבית של שבת).

ורגזה הצ"י הביא בשם שגלי הלקט, כתב הר"ר בנימין, הטועה בתפלת שבת ערבית שחרית ומנחה והחליף של זו בזה ואומר אני שא"ל לחזור ולהתפלל, לפי שעיקר ברכה רביעית היא רצה נא במנוחתינו, אבל בתפלת מוסף אינו נראה לומר כן שאין דרך למוסף כשאר תפלות ולא לשאר תפלות כמוסף עכ"ל, וכ"ה בשו"ע סקי"ו דאם טעה בתפלת שבת אינו חוזר ו"א שצמוסף חוזר, ועיין שם במג"א ובמחמ"ש ס"ק ו', ט"ז סק"ד ובמ"ב סקט"ו. והפמ"ג שם כ' דאם ספק לו בשלש אחרונות (אם אמר ברכה רביעית) יאמר שם רצה נא במנוחתינו ביום השבת בלא ברכה דהשתא ממ"נ יואל, יעו"ש ועיין בפסקים דף קי"ז: אמר רצא וכו' והרשב"ם שם. ונוסח דידן בברכה זו מזינו בסידור רב עמרם גאון, אבודרהם, כלבו, או"י, ספר חסידים ועוד בשינוי נוסחאות כנ"ל. ויש להוסיף דהנה במג"א סי' רע"א סק"ב בסוה"ד ואומר ויכולו, ול"נ שאין לשנות שום מנהג כי לכל מנהג יש טעם ויסוד דוק ותשכח, וגם י"ל שהזוהר קאמר דדי על קידוש של תפלה שהוא או"א רצה נא במנוחתינו וכו' שהוא ג"כ ל"ה תיבות, ע"כ (וזה לפי נוסח אשכנז, ולנוסח ספרד יש ל"ח תיבות, וכ"מ נוסח זה במ"ת, ועיין בזה"ק ויקהל) עכ"פ נראה שברכה זו היא עיקר תפלה רביעית, וא"כ אמאי נשמט בשבת שחל בר"ח.

במוסבת עירובין מ"א: ילפינן וכולל עצמו תנאי היא דתניא שבת שחל להיות בר"ח וכו' ובמוספין

מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע ע"כ. ובצי"ה י"ז. ת"ר יו"ט שחל להיות בשבת בש"א מתפלל שמונה ובה"א מתפלל שבע מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע

וכו'. ת"ר שבת שחל להיות בר"ח או בחולו של מועד ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שבע ואומר מעין המאורע בעבודה (יעלה ויבא) וכו' ובמוספין מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע. ועי"ש במהרש"א שכ' בשם תו"י דגבי יו"ט נקט יו"ט שחל להיות בשבת ובבר"ח נקט איפכא שבת שחל להיות בר"ח, והכוונה דיו"ט מתפלל כסדרה של יו"ט, אבל בבר"ח מתפלל כסדר של שבת אלא דמוסיף ר"ח באמצע, ע"כ. הרי להדיא ששבת שחל בר"ח מתפלל במוסף סדר תפלה של שבת רק מוסיף קדושת היום של ר"ח באמצע שזו היא ברכה רביעית, וכמ"ש לעיל שזה היא עיקר הברכה.

ורגזה הרמז"ס סדר אהבה בסדר התפלות כ' וז"ל:

ברכה אמצעית ממוסף שחל להיות בשבת אחת יצרת וכו' עד לפדות נפשנו, רצה נא במנוחתינו וקדשנו במצותיך וכו' עד וינחונו גם כל ישראל אוהבי שמך בא"י מקדש השבת ישראל וראשי חדשים עכ"ל. ובאבודרהם בסדר ר"ח שחל בשבת: מוסף אומר שלש ראשונות ואומר אחת יצרת וכו' ואומר או"א חדש עלינו את החודש הזה וכו' עד וחוקי ראשי חדשים להם קבעת ואומר ישמחו במלכותך וכו' ואומר רצה נא במנוחתינו וכו' והכל פירשנו למעלה וחותם בא"י מקדש השבת ישראל וראשי חדשים, ואומר קדיש מתקבל, עכ"ל. ובסדר שחרית של שבת כ' באמצע דבריו: ואומר ישמחו במלכותיך ורצה נא במנוחתינו וכו' ופירשנום באהבה קדשת, והמון העם אין אומרים במוסף ישמחו במלכותך אלא מתחילין מן והשביעי רצית זו והם טועים כי למה אין אומרים אותו, ועוד כי בתפלת מוסף של ר"ח שחל להיות בשבת שהוא אחת יצרת הם אומרים אותו ולמה לא יאמרו אותו בכלל ואומר ג' אחרונות עכ"ל. ובאמת דלוחו הטענה אפשר לומר גם לגבי ברכה או"א רצה נא במנוחתינו קדשנו במצותיך וכו' דאמאי לא יאמרהו כשחל שבת בר"ח.

ועיין בליקוטי מהרי"ם סדר ראש חדש וז"ל: ועיין בסידורי ספרד ששם אינו מעורב בברכה רצה במנוחתינו שבת וראש חדש אלא אחר ושני תמידין להלכחם קודם ישמחו במלכותך הוא או"א חדש עלינו

ובגופו זה שואמרים כל התפלה הזו מאלו נסידור האר"י, סידור הרב, סידור ישועות ישראל ונסידור בית אהרן וכנ"ל ברמב"ם, רב עמרם, אבודרהם ומחזור ויטרי, א"כ היה מן הנכון בשבת שחל להיות בר"ח לומר כל נוסח התפלה של או"א רצה נא צמנוחסינו קדשנו צמנוחסיך וכו' כמו בכל שבת. וכן אמר לי הגאון המקובל הרב משה יאיר וינשטוק [שליט"א] [זללה"ה] שנסידורו הגאונים והמקובלים צמנוחסינו ראש חודש ככך י"ב הנמצא עדיין בכ"י דיש לאומרו לפי רוב נוסחאות הקדמוניים ולפי רוב השיטות בהלכה והקבלה. ושמעתי שלפני כעשרים שנה כבר עורר ע"ז המדקדק הגדול הרב אפרים שמואל לרנר (פפרמן) ז"ל.

אם החודש הזה לטובה ולצרכה וכו' עד וחוקי ר"ח להם קנעת הכל כמו בחול ואינו מזכיר כלל השבת ואח"כ ישמחו צמנוחסיך ואח"כ או"א רצה נא צמנוחסינו קדשנו צמנוחסיך וכו' הכל כמו צמוסף שבת וחומס נא"י מקדש השבת ישראל ור"ח, וכן הוא נסידור רב עמרם ונאבודרהם וברמב"ם (וכן הוא ג"כ צמחזור ויטרי אלא שיש שם חוספת אחר וכו') אך מדברי התשנ"ץ ח"ג הוצא צ"ש ש"ח נראה שהיה לו נוסח סידורי דידן שבת ור"ח מעורב צמוסף אחד ע"ש וכו' בלבוש ובס' מנהגים ע"ש עכ"ל. נמצא דלפי התשנ"ץ והלבוש והמנהגים אומרים בנסידורים שלנו, אך אין טעם לדבר למה משמיטין אותו.

הגר"ר שריה דבלצקי שליט"א

בני-ברק

עוד בענין הג"ל

הגר"ש דבלצקי שליט"א פירסם ב"מעין התורה" בגליון שאח"ז ב"מכתב למערכת" את הדברים דלקמן.

וכתב דכן נהגו צדיק מדרשו שבו התפלל ותיקין צדיהכנ"ס הגדול בשערי חסד ירושלים. את המכתב הדפים כמדומני סמוך לפטירתו, הוא נפטר בכ"א תמוז תשנ"ב, והיו שורות אלו לזכרו ולעלו נשמתו. שריה דבלצקי

במעין התורה טבת תשל"ה הודפס מאמרו של הרב ר' ישראל משה פרומוביץ נ"י בקשר לנוסח צרכה אמצעית בשבת ור"ח. הנני להוסיף מה דברים.

במוריה סיון תמוז תשל"ב ע' נ"א כתבתי מה דברים מעניינים, יעו"ש. ולגופו של דבר גם הערוך השלחן סי' תכ"ה סע' ב' כתב, שמעולם תמה על זה ושלענ"ד שצנוסח אשכנז חסר זה מהדפוס ושהוא נוהג לאומרה ואין שם טעם שלא לומר זה. צמנוחסינו שלום קידיונו סי' ל' סע' ה' כתב ג"כ לומר הנוסח המשובל, ושכן נהגו אבות"ק וכן המתפללים נוסח אשכנז או נוסח ספרד לריכים לומר כן בשבת ור"ח.

במנין ותיקין שבתפארת ליון צדיק צרכה הנהגתי דבר זה, זה שמונה עשרה שנה, והחזון אומר את הנוסח המשובל בקול רם בשבת ור"ח צמוסף. ידידי המדקדק הגדול הנדיק ר' שמואל אפרים פפרמן ז"ל הדפיס את זה בחזר מכתב למערכת צמנוחסינו שם ציטט את דברי הערוך השלחן

וזה נוסח הברכה כפי שהדפיס הגר"ש דבלצקי שליט"א למתפללי המנין ותיקין שלו, בישיבת "תפארת ציון" בבני-ברק.

למוסף שבת כמחל בראש חודש

אלהינו ואלהי אבותינו רצה בקנינותנו ותשדד עלינו ביום השבת הזה את החודש הזה לטובה ולצרכה. לששון ולשמחה. לישועה ולחיים. לפרנסה ולכלכלה. לתיים ולשלום. לקהילת חסד ולקליחת ציון. (בשנת העיבור וכן הוסיף) ארשנו בסדיתך וסן חלגנו בחינתך שבענו משיבך וששנו בישועתך וסתר לפניך לעדד צמנוחסינו ותיקינו יהיה עלינו בזהב יבדצן שבת ארשך ותיקינו כי ישראל קדש שסו: פי בצקד ישראל בקרף מכל האמות ושבת ארשך להם הוצעת ותיקינו ראשי חודשים להם קדשם: ברוך אתה יהוה קדש השבת וישראל וראשי חודשים:

לקט הערות בנוסחאות תפלה

בזה הננו לפרסם מה שפירסם בזה בהרחבה הגר"ש דבליצקי שליט"א ב"מוריה סיון תמוז תשל"ב ושם פירסם לקט הערות בנוסחאות תפלה. והננו לפרסם בזה רק מה שנוגע בזה. ועוד הערה הנוגעת בנוסח תפלת ר"ח.

א. במוסף שבת ר"ח ככל הקידורים האשכנזים אין באו"א רצה וכו' וחדש עלינו וכו' כל הנוסח של שבת, קדשנו במזוהיך ותן חלקנו וכו' עד ויטחו בו ישראל מקדשי שמך. וכחך בערוך השלמן סי' תכ"ה סעי' ב. שמעולם חמה על זה והרי כל יו"ט ור"ה ויוה"כ פ' שחלו בשבת אומרים נוסח תורף של שבת וכו', ולענ"ד בנוסח אשכנז חסר זה מהדפוס והוא נוהג לאומרה ואין שום טעם שלא לומר זה, ע"כ. ובאמת בנוסח חז"ד ישנו כל הנוסח הזה וכ"ה בסידור קריינוז עפ"י מה שכתב במשמרת שלום (קריינוז) סי' ל' סעי' ה', בשבת ר"ח אחר ולקליחת עון יאמר קדשנו במזוהיך וכו' עד שבת קדשך, ושכן נהגו אצוה"ק וכן המתפללים נוסח אשכנז או נוסח ספרד ז"ל כן בשבת ור"ח, ע"כ.

ב. כשחל ר"ח או יו"ט בשבת או שחיה"מ עדיף טפי לומר במוסף ואת מוסף יום השבת ואת מוסף ר"ח או חג המנוחות וכו' כאשר נדפס כן במחזורי אשכנז חזקם ועוד ולא לומר ואת מוספי יום השבת וכו'. וכ"ה בסידור יעב"ז, ע"ן אולר דינים ומנהגים איינושטיין ערך מוסף ז' 208 וכתב שם טוב גאגין ח"ו ע' 392. ובפרט בר"ה שחל בשבת נדלוי יש לומר ואת מוסף יום השבת ואת מוספי יום הזכרון, כאשר העיר צה בפרט זכרון יהודה הנהגות מהר"ם א"ש זצ"ל עוד מ"צ עיי"ש טעמו.

וידע דבסידורי הספרדים (עדות המזרח) הנוסח הוא מקדם או"א חדש עלינו וכו' כל הנוסח של ר"ח בחול עד החתימה ואת"כ נוסח או"א רצה במנוחתנו וכו' של שבת פשוט, עד החתימה, ואת"כ החתימה מקדש השבת ישראל ור"ח.

ובספר מנהגי אר"י להר"י געליס נ"י ע' ק"י סעיף נה כתב, וז"ל, במוסף ר"ח ושבת נוהגים באר"י לחתום מקדש השבת היפך כל העולם שחוממים מקדש השבת ישראל וראשי חדשים, ע"כ. ומקורו הוא מספר חתם שם טוב להרב שם טוב גאגין ז"ל וכוונתו

גודל הענין המנדבים לטובת הדפסת חידושי תורה

רבה טובת הדפוס בעולם אשר על ידה יגדיל תורה ויפוצו מעינותיה חוצה. והנה מאחר שעל הרוב קצור קצרה יד החכמים מלהדפיס ספריהם ומכתתים רגליהם מעיר לעיר ללקט כסף כדי להדפיס, וראוי לעשירים עם אלוהי אברהם לפתוח ידיהם אליהם בעין יפה ובזה חלק כחלק יאכלו עם החכם כי בצל החכמה בצל הכסף (קהלת ז', יב). והכל לפי מה שהוא הספר ולפי מה שהוא נצרך לרבים ולפי התועלת הנמשך ממנו לעבודת השם יתברך. דודק ותשכח שכמעט אין כסף שיהא נחשב למצוה רבה כזו, שכל הוצאה של מצוה היא לשעתו מתחיל במצוה וגומרה, אבל זה הנותן לצורך הדפוס צדקתו עומדת לעד לדור דורים והוא מזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו וילך לפניו ולאחריו צדקו אשריו מה טוב חלקו קנה שם טוב קנה לו דברי-תורה קנה לו חיי העולם הבא וגם העולם הזה כסף כסף רבה.

(פלא יועץ ערך דפוס)

הג"ר אפרים שמואל לערנער פפרמן זצ"ל
תלמיד מרן הג"ר יצחק בלאעזר צוקייל - שערי חסד ירושלים

נוסח אתה יצרת

בשנת תשכ"ב ר"ח אייר חל בשב"ק, בעש"ק ל' בניסן פירסם רבי אפרים ש. לערנער זצ"ל את המאמר דלקמן ב"המודיע" וכפי שצוין לעי' עיי' הגר"ש דבלצקי שליט"א.
הרב הנכבד הג"ל, הלך לב"ע כג' חרשים לאחר מכן בכ"א תמוז תשכ"ב. וכה נכתב עליו למחרת פטירתו ב"המודיע":
ירושלים התורנית ליוותה הערב למנוחות אחד מזקני ירושלים ונכבדיה, הרב הגאון רבי אפרים שמואל לרנר-פפרמן זצ"ל שתפס מקום נכבד בחוגים התורניים של ירושלים.
המנוח נמנה על תלמידיו של הג"ר יצחק בלאעזר מפטרבורג מגדולי בעלי המוסר, וכל ימיו שקל את צעדיו והליכותיו להוסיף עליהם דקדוקי מצוות ככל יכלתו...
למעלה מיוכל שנה עמד על משמרתו בשכונת "שערי חסד" שהוא היה בין מייסדיה הראשונים, כגבאי ראשי בבית הכנסת הגדול הגר"א, וכל שנותיו הקפיד על חפלה כותיקין, כמנהג הפרושים בירושלים מאז ומקדם.
יחד עם למודיו בנגלה במסגרת ישיבת "חורת חיים", שלח את ידו בעץ החיים היא חכמת הנסתר ובימי השוככים נחבד במניני המקובלים לעבור לפני התיבה להתפלל על פי כוונותיו הנשגבות של הרש"ש.
הוא נפטר לפנות ערב ובהתאם למנהג ירושלים לא להליך את המת, הובא למנוחות בו בערב. גדולי ירושלים ונכבדיה שהלכו אחרי ארונו, הרבו בשבחו.
בוה הננו מפרסמים את המאמר:

ר"ח" כל נוסח התפלות ישנם ורק נוסח אשכנזי יחסרון, ואין שום טעם לחסרון זה ממשנע הצרכות, ולענ"ד חסרון הדפוס הוא - ואני נוהג לאומרה, ולא מלאמי מי שהעיר צה. וגם אני נוהג חמדי צהית הכנסת הגר"א בשערי חסד כדברי הפוסק הגדול "ערוך השולחן" רבן של ישראל להוסיף צה"י צבור נוסח זה החסר כסידורים של אשכנזי לצד ואנו מוסיפים "קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך ותן חלקנו בתורתך וכו' והנחילנו וכו' וינוחו בו ישראל מקדשי שמך כי בעמך ישראל" וכו'.
אפרים ש. לערנער - ירושלים

ז"ל הספר "ערוך השולחן" הלכות ר"ח סימן תכ"ה ס"ק צ'. - דע שמעולם תמהתי על הנוסח שלנו, שנמוסף תפילת "אתה יצרת" שאחר חצות "פחיתת עון" - אומרים כי נעמן ישראל צהית וכו' - ושנת קדשן וכו' - והנחילנו וכו' וינוחו בו, כי נעמן וכו' - והרי כל יו"ט שחל בשבת, ור"ה, ויו"ט שחל בשבת - אומרים נסוף הצרכה האמצעית נוסח זה" - שזהו מוקף קדוש שנת זה קדשנו במצותיך ותן חלקנו וכו' והנחילנו וכו' וינוחו בו ישראל מקדשי שמך, כי בעמך ישראל וכו' ולמה יחסרון חצות אלו הקדושים "בנוסח שבת

רבי שמעון ויזר
בני-ברק

"קדשנו במצותיך" ב"אתה יצרת"

בוה הננו לפרסם מש"כ בוה הרב שמעון ויזר מבני-ברק לפני כמה שנים ופורסם בכמה בתי כנסיות.

שהוא שריד ודאי של מתקני התפילה הקדמונים ביותר. לפיכך מוזר מאד שקטע זה אינו מופיע בתפילת מוסף של שבת ר"ח, "אתה יצרת", כמעט כל סידורי האשכנזים. מוזר שצנתיים לראות שלא

קטע תפילת העמידה "קדשנו במצותיך, ותן חלקנו בתורתך, שבענו מטיובך, ושמחנו (ושמח נפשנו) בישועתך, וטהר לבנו לעבדך באמת" - נמצא בכל אחת מתפילות השבת, המועדים ואף ימים נוראים. ניכר בו

התעורר על כך כמעט אף אחד מהמתפללים ואף לא מהפוסקים. כנראה, יש דבר תערוכה של סמיכה על מהימנות הסיידורים חד גיסא ומלות אנשים מלומדה מאידך גיסא.

בדור הקודם כתב על כך רק בעל "ערוך השולחן", ח"ל (או"ח, הלכות ר"ח, ס' חכה, סעיף ג): ודע, שבעולם תמהתי על הנוסח שלנו שבסוף "אחה יצרת", שאחר "למחילת עוון" אומרים: "כי נעמך ישראל בחרת וכו' ושנת קדשך וכו'" - למה אין אומרים "קדשנו במצותיך ותן חלקנו וכו' והנחילנו וכו' וינוחו בו ישראל מקדשי שמך, כי נעמך ישראל וכו'?" הרי כל יו"ט שחל בשבת, ור"ה ויו"ה שחלו בשבת, אומרים בסוף הברכה האמצעית נוסח זה, שזהו תורף תקופת שנת, ולמה לא יאמרו זה זר"ח שחל בשבת? ונוסח ספרד ישנו באמת זה הנוסח. ולענין דנוסח אשכנז חסר זה מהדפוס, ואני נוהג לאמרה, ואין שום טעם שלא לומר זה. ולא מצאתי מי שהעיר בזה.

בעל "ערוך השולחן" משער שזוהי השמטת המדפיסים ("חסר זה מהדפוס") ואינה השמטה מכוונת. ואכן יש לאשר את הנחתו ע"פ סידור אשכנזי בכתב-יד שבו באמת מופיע הקטע האמור, אלא שהוא מופיע שם לא אחרי "למחילת עון", כפי שרצה בעל ערוך השולחן לראותו, אלא לפני כן, לפני "וחדש עלינו". וכך הוא קדר הקטעים שם: אחרי פסוקי הקרבנות

מופיע, כרגיל הקטע: "ישמחו במלכותך... זכר למעשה בראשית". אח"כ הקטע החסר הנ"ל: או"ח ר"ה (נא) במנוחתנו, **קדשנו במצותיך**, ותן חלקנו בחרתך, שבענו מעובך, ושמחנו (ושמח נפשו) בישועתך, וטהר לבנו לעבדך באמת, וכאן המעבר לשבת-ר"ח: "וחדש עלינו ביום השבת הזה את החדש הזה לטובה ולברכה וכו' ולסליחת עוון (ולכפרת פשע) כי נעמך ישראל בחרת וכו'" עד החתימה "מקדש השבת וישראל וראשי חדשים". ("והנחילנו וכו'") אינו מופיע שם, כנראה משום שאינו משתלב עם ר"ח, וגם דימים טובים (וגוראים) אינו מופיע בצורתו כשנת אלא בשינוי).

מכיון שהקטע החסר מופיע בכל נוסחאות הקדמונים, ואף בדורנו הוא מופיע בכל נוסחאות עדות המזרח ובעצם מנוסחאות האשכנזים ג"כ, ומכיון שלא נמצא - ולכאורה אי אפשר שיימצא - מי שאומר בפירוש שלא לאומרו, מתבקשת מאלה המסקנה שיש להחזיר עטרה ליושנה.

באמור על התפילה להיות מצות אנשים מכוונת ולא מלומדה וסיומו של הקטע דין קורא לנו לקיימה כן - "וטהר לבנו לעבדך באמת".

רבי דוד יצחקי

כולל חזון איש - בני-ברק

עוד בענין הנ"ל

בכל המאמרים הנ"ל הבאנו דעת הסוברים לשנות ממה שמורפס כיום בנוסח אשכנז, ולהוסיף וכו"ל. בזה הננו מפרסמים דברי הר"ד יצחקי שליט"א שנכתב לפני כמה שנים ומתפרסם בזה לראשונה, דעות הסוברים שלא לשנות ולא להוסיף בזה, ואלו דבריו:

כי נעמך ישראל וכו' והרי כל יום טוב שחל בשבת וראש השנה ויום הכפורים שחלו בשבת אומרים בסוף הברכה האמצעית נוסח זה שזהו תורף קדושת שבת ולמה לא יאמרו זה בראש חדש שחל בשבת ונוסח ספרד ישנו באמת זה הנוסח ולענין דנוסח אשכנז

כתב בערוך השולחן חכ"ה ס"ב: ודע שבעולם תמהתי על הנוסח שלנו שבסוף אחה יצרת שאחר למחילת עון אומרים כי נעמך ישראל בחרת וכו' ושנת קדשך וכו' אין אומרים קדשנו במצותיך ותן חלקנו וכו' והנחילנו וכו' וינוחו בו ישראל מקדשי שמך

עליו: אין נוסחתינו והנחילנו כלל, אלא סוף הכרעה הוא מתחיל חדש עלינו את החדש הזה כמו במוסף של חול ומסיים זה וחקי שבתות וראשי חדשים להם קבעת כדי שיהא מעין חתימה סמוך לחתימה... ומה שטען בעל ערוך השלחן ש"קדשנו" יש נוסח ספרד - כוונתו לנוסחת הספרדים, אך מטבע שלהם שונה הרבה ממתבע שלנו: אחרי קרבן ראש חדש בא או"א חדש עלינו את החדש הזה לטובה ולברכה... כמו בחול, ואח"כ בא ישמחו במלכותך, ואח"כ או"א רצה במנוחתנו כמתבע דשבת - רק בחתימה חותם גם בשל ראש חדש (ועל זה תמה השואל בתשצ"ז הנ"ל). והנה כעין זה הוא גם נוסח הרמב"ם והתימנים ומחזור יטרי ועץ חיים - (אך במנהגי מהר"א טירנא ובלבוש שהעתיקו רק תחילת הנוסח כנוסח דין נראה בעליל שנוסחתם כנוסחתנו וסתמא כפירושם בדילוג קדשנו). הרי בודאי אי אפשר להחליט נוסחתנו טעות סופר ע"פ נוסחתם.

ועוד באמת כל הנוסחאות שוות דבר"ח בחול אין אומרים קדשנו, אע"פ שבקדושת היום דכל הימים טובים אומרים אותו. הרי על כרחך מטבע ראש חדש שונה מכל הימים טובים. ואפילו בשבת ור"ח אלל הספרדים והנ"ל אין המטבע דומה למטבע שאר ימים טובים, ששם מטבע שבת ויום טוב כלול יחד - לא בשתי מטבעות כמו בשבת ר"ח. הרי א"כ י"ל שיש קפידא שלא לערב קדשנו דשבת בתוך נוסח חדש עלינו דר"ח, ומשום הכי עשו מטבע שבת בנפרד. מה שאין כן נוסח אשכנז שלנו שלא עשה מטבע מיוחדת לשבת, להכי לא היה מקום להכניס קדשנו דשבת.

עכ"פ נמצינו למדים שהרבה מהגדולים שעסקו רבות בספריהם ובסידוריהם נוסחאות התפלה, לא מצאו מקום לערער על הנוסח המקובל בידינו. ומי יצוא להרהר אחריהם ולהכנס לפנים מן הפרגוד לשנות מטבע שטבעו החכמים הקדמונים ברוח קדשם ובסודות נעלמים ונשגבים, בדברים העומדים ברום עולמים, ולהוציא ישן מפני חדש להיות חכמים בעיניהם ולחדש נוסח שלא כדברי אלו ולא כדברי אלו דברי א-לקים חיים.

חסר זה מהדפוס ואני נוהג לאומרה ואין שום טעם שלא לומר זה ולא מצאתי מי שהעיר צה. עכ"ל. גם בסידור ישועות ישראל (לצעל מסגרת השלחן) העיר שם בהערה מתחת לקו: נוסחת מהר"ש (בעל התניא) בסידור לומר קודם כי נעמך. קדשנו...ע"כ. וכ"כ בספר משמרת שלום קודינו וכן הוא בסידורם ובסידור קרלין. ואמנם נוסח קדשנו איחא גם נעץ חיים עמ' קז וכן מוכח ממחזור יטרי עמ' 198.

אך בסידור איטליה משנת ר"ג, סידור רב הירץ ש"ץ משנת ש"כ, סידור לובלין של"א, סידור רבי שצתי סופר מפרעמיסלא, סידור לובלין תל"ח, סידור ר' עזריאל ור' אליה ויילנא, סידור בית חפלה של רז"ה, סידור עמודי שמים של הריעב"ץ, סידור שפה ברורה לרז"ה (לפני מהדורת שנת תקנ"ה), ובסידור מבצל הכחז והקצלה - נכולס הנוסח כלפנינו בלי קדשנו וכו'. [שוב הראני הגאון ר' דוד שמידל שליט"א שנאליה רבא ס' תפ"ח סק"ג עמד על ההבדל בזה בין שנת ר"ח ליו"ט שחל להיות בשבת והביא מזה ראיה ע"ש - הרי שהוא נקט בפשיטות ובתקיפות שאין אומרים קדשנו - ואע"פ שאפשר לדחות שנוסחו היה כערוך השלחן, מ"מ מכיון שלא נמצא כן בכל הסידורים הישנים, א"כ בודאי הוא מעיד על נוסחאנו]. גם בשו"ת מהרש"ל ס' קד הולך ומונה כל שינוי נוסח שנהג לשנות מהרגיל ואח הדבר הגדול הזה לא הזכיר - גם בסידורו כתב יד לא נקט לאמרו, שאי לאו כן בודאי היה מוזכרו בסידור ר' שצתי סופר שדרכו להביאו על כל צעד ושעל - וגם סידור מהרש"ל עצמו דרכו להעתיק מהרבה גדולים שהיו לפניו כגון ממהר"י ברונא ומהר"א פראג. גם במקור חיים מבצל חוות יאיר בקיצור הלכותיו השיג על גרסאות נוסח ברכה זו - ואילו בענין הזה שתק למנהג. וכן ביוסף אומץ (מנהגי פראנקפורט) ס' תר"ץ העיר על הנוסח הנכון בברכה זו וגם כן שתק למנהג. גם לא קיבלנו שום עדות מהגר"א ששינה בברכה זו, ובודאי דבר גדול כזה היה מפורסם בין תלמידיו שדקדקו אפילו על שינוי ניקוד קלים. ונוסח שלנו היה ידוע לא רק באשכנז, אלא גם מגדולי ספרד הקדמונים - הרי הוא התשצ"ז בח"ג ס' כט העיד